

um stórvirkjun á Norðurlandi vestra.

Flm.: Pálmi Jónsson, Gunnar Gíslason.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta hraða svo sem mögulegt er öllum nauðsynlegum undirbúningi, til þess að unnt sé að taka ákvörðun um stórvirkjun á vestanverðu Norðurlandi, er verði næsta stórvirkjun landsmanna og verði annaðhvort í Blöndu eða Jökulsá eystri og vestri í Skagafirði. Skal allur undirbúningur, þar á meðal lokarannsóknir og hönnun, við það miðaður, að hefja megi virkjunarframkvæmdir eigi síðar en árið 1977. Þá skal og við það miða, að sem minnst spjöll verði á landi, og hafa um þau efni náð samráð við hlutaðeigandi sveitarstjórnir og gróðurverndarnefndir.

Greinargerð.

Á undanförnum mánuðum hefur fátt valdið meiri umræðum, bæði á Alþingi og utan þess, en orkumál. Kemur þar öðru fremur tvennt til. Eftir að oliukreppan reið yfir heiminn fyrir lok síðasta árs, vöknudum við Íslendingar til nýs og aukins skilnings á því, að við höfum vanrækt óhæfilega vinnslu eigin orkulinda á síðustu árum, og í annan stað afhjúpaði kuldakastið í nóv. og des. s. l. orkuskortinn í landinu mjög greinilega.

Öllum ætti nú að vera ljóst, að taka verður á þessum vandamáli með a. m. k. tvennum hætti: Í fyrsta lagi með því að grípa til allra skynsamlegra ráða til þess að vega á móti þeim bráða vanda, sem nú blasir við, m. a. með því að hraða virkjunum, sem fullhannaðar eru, þótt smáar séu. Í öðru lagi verður að taka föstum tókum undirbúning að framtíðarlausn þessara mála með ákvörðun um næstu stórvirkjun landsins. Nýting jarðvarmans er auðvitað stórkostlega mikilvægur þáttur þessa máls, sem ekki verður rætt um hér.

Erfitt er að sjá fyrir, hve orkuþörfin vex ört á komandi árum. Síðustu ár hafa allar spár um það efni brugðist að því leyti, að orkunotkunin og orkuþörfin hafa farið langt fram úr öllum áætlunum þar um. Víst er þó, að nú verður stökkbreyting á þessu sviði, vegna þess að líklegt er talið, að olíuverðið hækki upp í 13—14 kr. á næstu mánuðum. Af því leiðir m. a., að nálega allir þeir landsmenn, sem ekki eiga þess kost að hita upp hús sín með jarðvarma, munu óska eftir að taka upp rafhitun í stað oliukyndingar.

Oliukreppan leiðir einnig til þess, að stóraukin eftirspurn verður eftir raforku til orkufrekrar stóriðju.

Talið er að raforka frá Sigölduvirkjun, sem lokið verður við á síðari hluta áratugsins, verði fullnýtt á 1. eða 2. ári, frá því að sú virkjun tekur til starfa. Sömu sögu er að segja um jarðgufuvirkjun á Kröflusvæðinu, sem vonandi kemst upp fyrir lok þessa áratugs, að hún muni einungis fullnægja þeirri þörf, sem þá verður fyrir hendi á Norðaustur- og Austurlandi, miðað við líklega þróun þessara mála.

Augljóst er því, að tímabært er og nauðsynlegt að taka sem allra fyrst ákvörðun um næstu stórvirkjun landsmanna. Slíka ákvörðun verður að taka út frá nokkrum meginforsendum, og eru hagkvæmni og öryggi veigamest.

Meðal annarra þátta, sem verður að hafa í huga, er að forðast svo sem verða má að spilla landi eða náttúruminum og valda vistfræðilegri röskun. Einnig er réttmætt að taka tillit til byggðasjónarmiða.

Með tillögu þeirri, sem hér er flutt, er lagt til, að næsta stórvirkjun landsmanna verði á vestanverðu Norðurlandi, annað tveggja með virkjun Blöndu eða Jökulsá eystri og vestri í Skagafirði. Til þessa liggja veigamiklar röksemdir.

Rannsóknir benda til þess, að virkjanir Blöndu og Jökulsáanna í Skagafirði séu einhverjir hagkvæmstu virkjunarkostir, sem um er að ræða hér á landi. Þessar

rannsóknir eru nokkru skemmra á veg komnar á Jökulsársvæðinu en við Blöndu og gefa því ekki jafnmikið öryggi, en samt virðist ótrúlega margt líkt með þessum tveimur virkjunarkostum. Blönduvirkjun er áætluð 150 MW eða liðlega $\frac{1}{4}$ minni en Búrfellsvirkjun (210 MW). Hún er talin sérlega einföld í framkvæmd og örugg og hagkvæmnin slík, að vinnslukostnaður orkunnar yrði $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ minni miðað við KWH en frá Sigölduvirkjun. Það munar um minna. Jökulsárnar í Skagafirði eru taldar bjóða upp á svipaða kosti, bæði að því er snertir framleiðslumagn og verð orkunnar, með virkjun í Vesturdal, auk þess sem auðvelt virðist og hagkvæmt að virkja 25—30 MW virkjun skömmu ofar en árnar koma saman, undan Stekkjarflötum á Kjálka. Þá virkjun mætti tvöfalda síðar. Í þessum fallvötnum er því um mikla orku að ræða, sem mjög hagkvæmt er að beisla.

Öryggið er ekki minna um vert. Flm. telja, að dreifing orkuvera um landið sé nauðsynleg frá öryggissjónarmiði. Búrfellsvirkjun og Sigölduvirkjun eru báðar á mesta eldgosavæði landsins. Allir vona, að til óskapa komi ekki á þessu svæði, en engin mannvirki standast öflug eldsumbrot, ef þau dynja yfir. Víst er, að það er áhættusamt að byggja þar allar stórvirkjanir landsmanna. Eldgosa- og jarðskjálftabeltið liggur þvert yfir landið eftir miðju móbergssvæðinu frá norðaustri til suðvesturs. Það eru mikil meðmæli með stórvirkjun á Blöndu- eða Jökulsársvæðinu, að það liggur utan þessa beltis.

Þá er og mikilvægt að virða fyrir sér Blöndu- eða Jökulsárvirkjun með tilliti til flutningslína og öryggis fyrir mestu orkuneyslusvæði landsins. Sama er, hvor virkjunarstaðurinn yrði valinn, þá liggur fyrirhuguð byggðalína í fárra km fjarlægð. Það þýðir, að bæði Laxárvirkjunarsvæðið og Landsvirkjunarsvæðið, þar með talið fjölbýlið við Faxaflóa með sínum stóru iðjuverum, ættu þess kost að fá mikla raforku úr tveimur áttum. Reynslan sýnir, að orkulínur geta bilað. Búrfellslína hefur bilað hvað eftir annað, þótt ekki sé gömul. Önnur dæmi, gömul og ný, mætti nefna víðs vegar af landinu. Það er því mikið öryggi í því fólgandi að geta sótt orku til tveggja átta, því að sjaldgæft mun, að linubílanir verði nema á takmörkuðu svæði í senn.

Vandamál af völdum ístruflana og aurframburðar eru talin hverfandi lítil við þessar virkjanir vegna uppistöðulóna og vatna, sem ánum verður veitt um á leið til stöðvarhúss. Einnig má geta þess, að Blöndudalur og innstu sveitir Skagafjarðar eru einhver veðursælustu svæði Norðurlands.

Nauðsynlegt er að gæta þess, svo sem kostur er, að virkjunarframkvæmdir valdi ekki náttúruspjöllum. Að því er séð verður verða þau hverfandi lítil við virkjun Jökulsáanna. Hins vegar er talið, að talsvert afréttarland tapist undir vatn við virkjun Blöndu. Það er þó eitt af þeim atriðum, sem ekki eru fullkönnuð. Verið er að kortleggja landið og teikna inn á það hæðarlínur. Þegar því er lokið, er nánar hægt að gera sér grein fyrir þessu. Um öll þau atriði, er snerta hugsanleg landsspjöll, leiðir til að draga úr þeim og bætur, m. a. með gróðuraukningu annars staðar í stað þess, sem tapast, er nauðsynlegt að hafa náð samráð við hlutaðeigandi sveitarstjórnir og gróðurverndarnefndir. Að sjálfsögðu má ráða sérfræðinga til aðstoðar að vild.

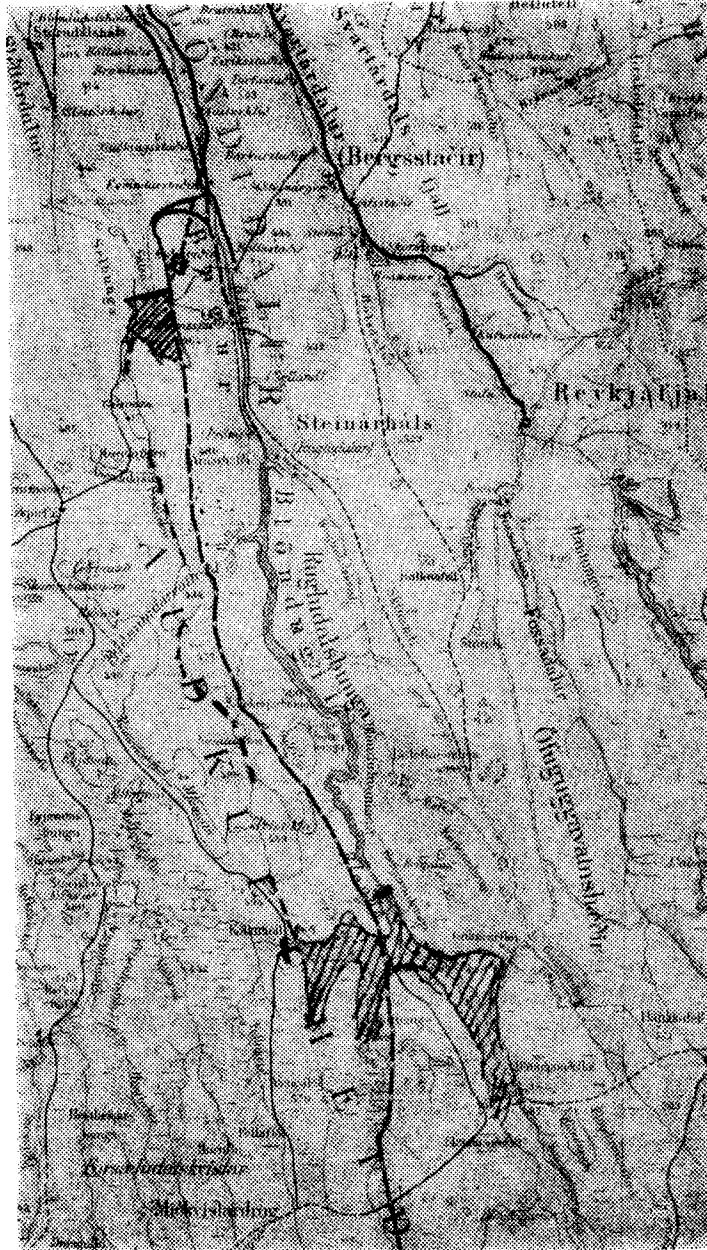
Nálega engin veiði er í Jökulsánum, a. m. k. ekki svo framarlega sem virkjanirnar kæmu til með að hafa áhrif á. Blanda er hins vegar mjög góð laxveiðiá. Borið hefur við, að lax hefur veiðst fram í Haugakvísl eða jafnvel Seyðisá. Við virkjun mundi taka fyrir laxgengd þangað. Á hinn bóginn mundi áin í heild sennilega batna verulega sem laxveiðiá vegna jafnara rennslis, minni aurburðar og hlýrra vatns.

Virkjanir hafa mikila þýðingu frá byggðasjónarmiði. Stórvirkjun á Norðurlandi vestra mundi verða ómetanleg lyftistöng atvinnulífs og almennra lífshátta fólksins í landshlutanum. Þótt fullnægging venjulegrar orkuþarfar sé meginatriði, sköpuðust jafnframt möguleikar til orkufrekrar stóriðju, sem ekki er minni ástæða til að byggja upp og reka þar en annars staðar. Þótt hér séu ekki gerðar beinar tillögur um stóriðjufyrirtæki, ber að sjálfsögðu að hafa slíkt í huga við framgang málsins.

Meginatriði er að taka sem fyrst ákvörðun um stórvirkjun í samræmi við það, sem tillagan greinir. Verði unnt að hefjast handa um virkjunarframkvæmdir í Blöndu eða Jökulsánum árið 1977, má vænta þess, að virkjunin komist í gagnið 1980—81.

Hér er ekki gert upp á milli þessara tveggja virkjunarkosta vegna þess, hve þeir virðast áþekkir. Næsta sumar ætti að vera unnt að skera úr. Hvor kosturinn sem valinn verður er ekki einungis um það að ræða að ráða bót á orkuvandamálum Norðlendinga með óvenjulegri hagkvæmni, heldur veitir stórvirkjun á þessu svæði einnig ómetanlegt öryggi fyrir allt Vesturland og þéttbýlissvæðin við Faxaflóa.

Fylgiskjal.

Blönduvirkjun.

Stífla í Blöndu undan Reftjarnartungu og stífla í Kolkukvísl við Kolkuhól. Lón í Kolkuflóa. Ánni veitt þaðan í skurði um Þrístiklu, Smalatjörn, Eystra-Friðmundarvatn og Gilsvatn í lón í Eldjárnsstaðflá, sem myndast við stíflu við Heygarðsás. Jarðgöng með 315 m falli að stöðvarhúsi skammt frá Eiðsstöðum. Virkjun 150 MW.

VirkJun Jökulsár eystri og vestri í Skagafirði.

Stífla í Jökulsá eystri við Hraunlækjartorfu. Lón þaðan og um Vestri polla. Safnað í það kvíslum úr Hofsjökli. Veitt þaðan í skurði um Orravatnsrústir, Rústakvísl að stíflu við Stafnsvatnshæðir. Ánni veitt með skurði úr lóni í Giljamýrum og Stafnsvötnum út Giljamúla að stöðvarhúsi í Vesturdal eftir 400 m fall. Virkjun 150 MW. Stífla í Vesturdal hjá Bjarnastaðahlíð. Jarðgöng yfir í Austurdal gegnt Merkiigili. 100 m há jarðvegsstífla undan Stekkjarflötum. Virkjun 25—30 MW, sem unnt er að tvöfalda.